

Kommittédirektiv

Översyn av Samhall Aktiebolags uppdrag, verksamhet och förutsättningar

Beslut vid regeringssammanträde den 11 januari 2024

Sammanfattning

En särskild utredare ska göra en översyn av Samhalls uppdrag, verksamhet och förutsättningar. Syftet med översynen är att säkerställa att verksamheten når rätt individer och utformas på ett sätt som ger dessa individer bästa möjliga stöd.

Utredaren ska bl.a.

- kartlägga Samhalls målgrupp i fråga om storlek och sammansättning och analysera målgruppens stödbehov,
- analysera om Samhalls verksamhet erbjuder meningsfulla och utvecklande arbeten för målgruppen,
- analysera de processer hos Arbetsförmedlingen och Samhall som leder fram till urval, anvisning och anställning,
- analysera om det finns behov av ytterligare stödinsatser för individen före, vid sidan av, eller som en del av en anställning hos Samhall, och om idéburna aktörer kan spela en större roll i detta avseende,
- analysera om transparensen för och kontrollen av hur Samhall använder den statliga merkostnadsersättningen kan utvecklas,
- vid behov lämna förslag till förändringar av statens samlade styrning av Samhalls verksamhet, inklusive nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 24 mars 2025.

Samhalls uppdrag

Samhall Aktiebolag är ett av staten helägt bolag som i sin nuvarande form bildades 1992 (prop. 1991/92:91 om ombildning av Samhall till aktiebolag, m.m.). Samhall har ett s.k. samhällsuppdrag som innebär att bolagets uppgift är att skapa meningsfulla och utvecklande arbeten åt personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga där behoven finns. Samhalls verksamhet ska enligt ägaranvisningen anpassas till de förutsättningar som personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har. Verksamheten ska bedrivas enligt affärsmässiga principer och på marknadens villkor, varvid ska iakttas att övrigt näringsliv inte utsätts för osund konkurrens.

Statens samlade styrning av Samhalls verksamhet innefattar bl.a. bolagsordning och ägaranvisning, de författningar och beslut som styr anvisningar till anställning hos Samhall och den finansiella styrning som sker i form av den s.k. merkostnadsersättningen från staten.

I Samhalls ägaranvisning fastställer regeringen ett antal mål för Samhall. Bland dessa ingår att bolaget årligen ska erbjuda ett visst antal lönetimmar inom ramen för skyddat arbete respektive lönebidrag för utveckling. Samhall har också mål för bl.a. hur stor andel av de personer med funktionsnedsättning som anställs ska tillhöra vissa prioriterade grupper, samt hur många av de anställda som årligen ska övergå till arbete på den reguljära arbetsmarknaden.

För uppdraget erhåller Samhall statlig ersättning. Villkoren för den statliga ersättningen framgår av förordningen (2018:1528) om statlig ersättning till Samhall Aktiebolag för en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse. Där framgår att ersättningen för uppdraget inte får överstiga de merkostnader Samhall har jämfört med om verksamheten skulle ha bedrivits utan krav på att anställa personal med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga, samt vilka kostnader som är att betrakta som merkostnader. Förordningen tillkom bl.a. mot bakgrund av Sveriges åtaganden enligt kommissionens beslut den 6 december 2017 och den 6 april 2018 i ärende SA.38469. Syftet med regelverket är att säkerställa att Samhall inte får mer ersättning än vad som krävs för att täcka nettokostnaderna för att fullgöra skyldigheterna i samband med tillhandahållandet av den allmännyttiga tjänsten, inklusive en rimlig vinst.

Det är Arbetsförmedlingen som anvisar personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga till anställning hos Samhall. Av förordningen (2017:462) om särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga framgår att Arbetsförmedlingen får besluta om skyddat arbete hos Samhall för en person vars arbetsförmåga är så nedsatt till följd av en funktionsnedsättning att personen inte kan få något annat arbete och vars behov inte kan tillgodoses genom andra insatser.

Syftet med en översyn

Samhall fyller en viktig funktion på arbetsmarknaden genom att möjliggöra en meningsfull, utvecklande och trygg anställning för personer med funktionsnedsättning som inte kan få det hos andra arbetsgivare eller genom andra insatser. Sedan Samhall ombildades till aktiebolag har det dock skett förändringar i fråga om såväl bolagets verksamhet och förutsättningar som målgruppens behov och sammansättning. Flera granskningar har också visat på brister. Bland annat menar Riksrevisionen i sin granskningsrapport Samhalls samhällsuppdrag – styrning och organisation i behov av förändring (RiR 2023:14) att såväl regeringens styrning som Samhalls styrning och organisation i alltför hög grad har prioriterat affärsmässig utveckling framför utveckling av de anställdas arbetsförmåga. Både Statskontoret och Riksrevisionen har också pekat på brister vad gäller processerna för urval och matchning av individer inför anställning hos Samhall (Statskontorets rapport En analys av processen och förutsättningarna för anställningar hos Samhall AB [2017:7] och RiR 2023:14).

Översynen syftar till att säkerställa att verksamheten dels når rätt individer, dels utformas på ett sätt som ger dessa individer bästa möjliga stöd. Det är endast om båda dessa förutsättningar är uppfyllda som Samhall fyller ett mervärde i förhållande till andra arbetsmarknadspolitiska insatser. Det är också endast då som det är motiverat för Samhall att som statligt bolag konkurrera med det privata näringslivet.

Uppdraget att kartlägga Samhalls målgrupp och analysera målgruppens stödbehov

Ett grundläggande syfte med att inrätta Samhall var att verksamheten skulle rikta sig till personer som inte kan få en anställning på den reguljära arbetsmarknaden. Som tidigare har nämnts är målgruppen för skyddat arbete hos Samhall därför personer vars arbetsförmåga är så nedsatt till följd av en

funktionsnedsättning att personen inte kan få något annat arbete och vars behov inte kan tillgodoses genom andra insatser. Det bör gälla även i fortsättningen.

Under de drygt 30 år som har gått sedan Samhall ombildades till aktiebolag har det skett förändringar i fråga om målgruppens sammansättning och behov. När det gäller de individer som anvisas till en anställning hos Samhall har såväl Statskontoret (2017:7) som Riksrevisionen (RiR 2023:14) visat att förekomsten av olika typer av funktionsnedsättningar har förändrats. Exempelvis har rörelsenedsättningar blivit mindre vanliga bland de personer som anvisas, medan bl.a. kognitiva funktionsnedsättningar i stället har blivit vanligare. Enligt Riksrevisionen finns också flera indikationer på att de som anvisas till Samhall i dag kräver mer stöd än tidigare. Som exempel på detta pekar Riksrevisionen på att den andel av de anvisade som tillhör s.k. prioriterade grupper är betydligt högre än vad ägaranvisningen anger, att många som anvisas till Samhall har svaga kunskaper i svenska och att det inom organisationen finns ökade problem med hot och våld.

Den typ av förändringar som Statskontoret och Riksrevisionen visar på skulle kunna bero på att sammansättningen av personer med funktionsnedsättning som är inskrivna hos Arbetsförmedlingen har förändrats, eller att deras förutsättningar och stödbehov har förändrats, men det skulle också kunna bero på t.ex. ett förändrat urval till anställningar hos Samhall. Beroende på vad som är orsaken till förändringarna kan detta i sin tur ha betydelse för om, och i så fall hur, styrningen av Samhall behöver förändras.

Det är också möjligt att det bland övriga inskrivna hos Arbetsförmedlingen finns personer med funktionsnedsättning som inte kan få annat arbete än en anställning hos Samhall. Exempelvis visade Arbetsförmedlingen i en rapport i februari 2023 att personer med funktionsnedsättning är överrepresenterade bland personer med mycket långa arbetslöshetsstider. Bland individer som sammantaget hade varit inskrivna i jobb- och utvecklingsgarantin, jobbgarantin för ungdomar och etableringsprogrammet i mer än åtta år hade över 40 procent en funktionsnedsättning (A2023/00275).

Utredaren ska därför

- kartlägga målgruppens storlek och sammansättning och analysera dess stödbehov.

Uppdraget att analysera Samhalls verksamhet och den samlade styrningen

De arbetstillfällen som Samhall skapar för de personer som anvisas till anställning hos bolaget ska vara meningsfulla och utvecklande. Av den proposition som låg till grund för den nuvarande ordningen följer att meningsfullt arbete innebär att Samhall ska producera varor och tjänster som efterfrågas på en allmän marknad. Enligt propositionen ska arbetet därmed inte bestå av terapibetonade sysslor eller arbetsuppgifter som huvudsakligen syftar till rehabilitering eller arbetsträning. Med utvecklande arbete avses bl.a. att arbetsmiljö, arbetsorganisation och arbetsförhållandena i övrigt ska svara mot arbetstagarnas behov av anpassade förhållanden och i vissa fall särskilt stöd i arbetet. Bland annat poängterades vikten av ett differentierat utbud av arbetsuppgifter, både utifrån arbetstagarnas skilda förutsättningar och utifrån möjligheten att erbjuda utveckling i arbetet (prop. 1991/92:91 s. 26–27).

Samhalls verksamhet har över tid genomgått stora förändringar. En påtaglig förändring är att tyngdpunkten i verksamheten har förflyttats från industriproduktion i bolagets egna verkstäder till att i dag domineras av tjänsteproduktion, till stor del i kundernas lokaler. Samhall är i dag bl.a. en betydande aktör inom lokalvård. Bolaget säljer även tjänster inom t.ex. tvätt- och textilservice, fastighetstjänster och servicetjänster inom kontor, butiker och omsorg. Därutöver har bolaget de senaste åren investerat en del i industriproduktion, men denna står numera för en mindre del av såväl omsättning som personalkostnader.

Ett ökat inslag av tjänsteproduktion sågs i samband med bolagiseringen som något positivt och eftersträvänsvärt, jämfört med den dåvarande dominansen av industriproduktion. Ett ökat inslag av tjänsteproduktion förutsågs kunna bidra till ökad variation av arbetsuppgifter inom bolaget, utifrån målgruppens varierande behov och förutsättningar. Ett ökat inslag av tjänsteproduktion ansågs även öka möjligheterna att sprida arbetstillfällena inom landet, eftersom tjänsteproduktion som regel inte kräver lika omfattande investeringar i lokaler, maskiner och annan utrustning, jämfört med varuproduktion (prop. 1991/92:91 s. 27–28).

Tjänsteproduktionen har över tid gått från att vara ett önskvärt komplement till att bli den dominerande verksamheten. Enligt Statskontoret (2017:7) kan förändringen till stor del förklaras av dels en generell utveckling av svensk ekonomi, där industriproduktionen har blivit mer utsatt för

låglönekonkurrens och tjänstesektorn har ökat i ekonomisk betydelse, dels att bolaget har behövt uppnå ekonomisk tillväxt för att uppnå regeringens ekonomiska mål och täcka årliga ökningarna av lönekostnader. Enligt Statskontoret har förändringarna påverkat vilka som anvisas till anställning inom Samhall. Statskontoret menar bl.a. att Samhall har vuxit inom branscher där de krav som ställs på medarbetarna är relativt höga och likformiga, medan industriproduktion med relativt stora möjligheter att anpassa arbetsuppgifterna har lagts ner. Statskontoret påpekar också att Samhall har vuxit särskilt mycket inom lokalvård där kraven är relativt höga på exempelvis fysisk rörlighet och social kompetens. Även Riksrevisionen (RiR 2023:14) bedömer att Samhall indirekt har fått inflytande över anvisningarna genom att bolaget har koncentrerat sina arbetstillfällen till vissa branscher. Riksrevisionen menar att kraven på arbetsuppgifterna innebär att Arbetsförmedlingen inte alltid kan anvisa de individer som myndigheten bedömer är i störst behov av insatsen.

Riksrevisionen riktar i sin granskningsrapport (RiR 2023:14) kritik mot de prioriteringar som har gjorts inom verksamheten över tid, och som har lett fram till den verksamhet som Samhall i dag bedriver. Riksrevisionen menar att såväl regeringens styrning som Samhalls styrning och organisation i alltför hög grad har prioriterat affärsmässig utveckling framför utveckling av de anställdas arbetsförmåga. Riksrevisionen bedömer bl.a. att staten som ägare inte har gett Samhall stabila finansiella förutsättningar och att Samhall därigenom har tvingats till kostnadsbesparingar som har begränsat möjligheten för Samhall att leva upp till samhällsuppdragets alla delar, framför allt möjligheterna att utveckla och stödja de anställda genom arbete. Riksrevisionen beskriver också att såväl chefstäthet som stöd- och specialistfunktioner har minskat mycket kraftigt över tid. Enligt Riksrevisionen har det totala antalet tjänstemän som är anställda hos Samhall minskat från 5 500 på 1980-talet till 1 400 i dag, med ungefär lika många anställda i skyddat arbete.

Riksrevisionens övergripande slutsats är att Samhall inte uppfyller hela sitt samhällsuppdrag. Granskningen visar att Samhall har skapat meningsfulla arbetstillfällen, i betydelsen att de har varit efterfrågade på en marknad, men brister i att ge utvecklande arbeten till sina anställda. Enligt Riksrevisionen har Samhall inte organiserat sin verksamhet på ett sådant sätt att de arbeten som erbjuds kan sägas vara utvecklande eller möta de anställdas behov. Samhall har enligt Riksrevisionen inte lyckats skapa tillräcklig bredd i utbudet

av arbetsuppgifter för att säkerställa skälig anpassning efter de anställdas behov. Riksrevisionen menar att Samhalls personalledande chefer har för stora personalgrupper, för många kunduppdrag och bolaget har heller inte arbetat systematiskt med att följa upp de anställdas utveckling. Samhall anser för sin del, i ett yttrande över Riksrevisionens rapport, att Riksrevisionen kraftigt har förenklat Samhalls möjlighet att själv styra över bolagets affärsutbud på en konkurrensutsatt marknad. Samhall menar bl.a. att marknadsförutsättningar och kostnadsbild sätter gränser för vilken bredd av arbetsuppgifter som kan uppnås i olika geografier (A2023/01091).

Sammantaget kan det konstateras att det över tid har skett stora förändringar i den verksamhet som Samhall bedriver jämfört med hur verksamheten såg ut när bolaget bildades. Dessa förändringar kan ha påverkat Samhalls möjligheter att skapa meningsfulla och utvecklande arbeten. Samtidigt är det ofrånkomligt att Samhall som producent av efterfrågade varor och tjänster behöver följa den allmänna utvecklingen på marknaden. Det är en förutsättning för att bolaget alls ska kunna erbjuda sysselsättning för målgruppen. Ytterligare en faktor som skulle kunna ha betydelse för Samhalls möjligheter att skapa sådana arbeten framöver är t.ex. Konkurrensverkets bedömning från 2023 att det är viktigt att Samhall vidtar kraftfulla åtgärder för att motverka att prissättningen begränsar konkurrensen (Konkurrensverkets beslut i ärende 628/2021).

I ljuset av verksamhetens möjligheter att skapa meningsfulla och utvecklande arbeten och de externa faktorer som verksamheten behöver förhålla sig till behöver Samhalls uppdrag och statens samlade styrning ses över för att säkerställa att bolaget får dels långsiktiga förutsättningar att bedriva en verksamhet som tillgodoser målgruppens behov, dels vägledning i de långsiktiga vägval som verksamheten ställs inför.

Utredaren ska därför

- analysera om Samhalls verksamhet erbjuder meningsfulla och utvecklande arbeten för målgruppen samt bolagets förutsättningar att erbjuda sådana arbeten framöver,
- analysera om statens samlade styrning är ändamålsenlig, med utgångspunkten att Samhall även i fortsättningen ska vara ett statligt bolag vars uppdrag ska innefatta produktion av efterfrågade varor och tjänster,

- vid behov föreslå förändringar av den samlade styrningen, inklusive nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att analysera om urvalet och matchningen inför anställning hos Samhall kan förbättras

För att upprätthålla Samhalls mervärde är det viktigt att anställningarna förbehålls rätt individer, och att det i första hand är individens behov som är styrande för anställningen. För att detta ska vara möjligt krävs att urval och matchning inför anställningar hos Samhall fungerar väl.

Urval, anvisning och anställning

Processen från urval fram till dess att en anställning hos Samhall kommer till stånd sker i samspel mellan Arbetsförmedlingen och Samhall. Det är Arbetsförmedlingen som ansvarar för att bedöma om förutsättningarna för anställning hos Samhall är uppfyllda i det individuella fallet. Det är också Arbetsförmedlingen som anvisar individen till en anställning hos Samhall. Samhall ansvarar exempelvis för information till individen om vad en anställning hos Samhall innebär. I processen ingår även trepartssamtal mellan Arbetsförmedlingen, Samhall och individen.

En grundläggande förutsättning för anställning hos Samhall är att individen har en funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga. För att komma i fråga för skyddat arbete ska Arbetsförmedlingen därutöver ha gjort bedömningen att individen inte kan få något annat arbete och inte heller kan få sina behov tillgodosedda genom någon annan insats, samt att alla andra relevanta insatser ska ha prövats. Det är enligt regelverket centralt att samtliga dessa förutsättningar är uppfyllda i det individuella fallet innan en anvisning kan bli aktuell. Därutöver ska enligt Arbetsförmedlingens regleringsbrev också minst 50 procent av de individer som anvisas till skyddat arbete hos Samhall tillhöra vissa prioriterade grupper, som Arbetsförmedlingen och Samhall gemensamt har definierat. För att en anvisning till skyddat arbete ska få göras krävs enligt förordning också bl.a. att arbetet är lämpligt utformat efter personens behov och kan bidra till att den anställde utvecklas eller förbättrar sin arbetsförmåga.

Anvisningarna har tidigare delvis följt lokala rutiner och arbetssätt. Det har varit svårt för Arbetsförmedlingen att löpande följa upp att kriterierna har varit uppfyllda i det individuella fallet och därmed också svårt att följa upp om individen verkligen har tillhört målgruppen. Arbetsförmedlingen har

under det senaste året infört en mer enhetlig, systematiserad och uppföljningsbar handlägningsprocess för anvisningar till Samhall (A2023/00926).

Riksrevisionen (RiR 2023:14) konstaterar samtidigt att Arbetsförmedlingen som myndighet på senare år har genomgått andra stora förändringar i sitt arbetssätt och sin organisation. Riksrevisionen pekar bl.a. på att arbetsmarknadspolitiska insatser i högre utsträckning utförs av andra aktörer än Arbetsförmedlingen, att Arbetsförmedlingen har infört ett nytt digitalt ärendebaserat arbetssätt och att de arbetssökandes kontakter med myndigheten främst sker genom digitala kanaler med olika handläggare beroende på vilket ärende den arbetssökande har. I fråga om anvisningar till Samhall bedömer Riksrevisionen att flera av de steg som ingår i Arbetsförmedlingens anvisningsprocess har brister och att de senaste årens stora förändringar i myndighetens arbetssätt är en väsentlig orsak till bristerna. Bland annat pekar Riksrevisionen på att det tar lång tid att identifiera arbetssökande som har en funktionsnedsättning och att Arbetsförmedlingen har svårt att hitta kandidater när en ledig plats uppstår hos Samhall.

Samtidigt har både Statskontoret och Riksrevisionen, som tidigare har beskrivits, pekat på att Samhalls vägval i olika avseenden har påverkat vilka som anvisas. Statskontoret (2017:7) beskriver också att Samhall förmedlar tydliga anställningskrav i dialogen med Arbetsförmedlingen, att det i dialogen mellan Samhall och Arbetsförmedlingen ofta skapas en samsyn om vem som bör anvisas, och att detta inte återspeglas i de styr- och stöddokument som beskriver hur processen inför en anvisning ska gå till.

I en rapport från 2023 redovisar Arbetsförmedlingen en uppföljning av anvisningar till Samhall under perioden fr.o.m. november 2022 t.o.m. januari 2023. Två tredjedelar av de anvisningar som skedde under denna period ledde till anställning, medan en tredjedel inte gjorde det (A2023/00926). Enligt rapporten kan uteblivna anställningar i vissa fall kopplas till vilka arbetsuppgifter som finns hos Samhall, vilket har beskrivits ovan. Andra orsaker till att anställningar inte kom till stånd var t.ex. att arbetssökande inte befanns vara redo eller att den arbetssökande tackade nej. Det skulle kunna tyda på att processen från urval till anställning sammantaget skulle kunna fungera mer effektivt.

Utredaren ska därför

- analysera de processer hos Arbetsförmedlingen och Samhall som leder fram till urval, anvisning och anställning,
- vid behov föreslå hur processerna kan bli mer ändamålsenliga, och vid behov lämna nödvändiga författningsförslag.

Effektiva insatser för att rusta individen

Ett annat sätt att förbättra matchningen mellan individens behov och de arbetsuppgifter som Samhall har förutsättningar att erbjuda skulle kunna vara att stärka individens förmåga eller kompetens inför, eller parallellt med, en eventuell anställning hos Samhall. På så vis ökar även sannolikheten att en individ så småningom ska kunna gå vidare från Samhall till en annan arbetsgivare.

Individer som blir aktuella för anställning hos Samhall har i normalfallet varit inskrivna hos Arbetsförmedlingen under en längre tid. Inom arbetsmarknadspolitiken finns ett brett utbud av insatser som är avsedda att på olika sätt förbättra individens förutsättningar att få ett arbete. Bland dessa insatser återfinns dels sådana insatser som kan beviljas alla arbetslösa, såsom arbetsmarknadsutbildning, praktik, subventionerade anställningar, reguljär utbildning och rehabiliterande insatser, dels särskilda insatser för personer med funktionsnedsättning, däribland bidrag till hjälpmedel, särskild stödperson för introduktion och uppföljning (SIUS) och olika typer av lönebidrag. Anvisning till en insats görs i normalfallet utifrån en arbetsmarknadspolitisk bedömning, som bl.a. utgår från myndighetens bedömning av individens behov. Innan en individ kan bli aktuell för en anställning med skyddat arbete hos Samhall ska Arbetsförmedlingen i princip ha prövat alla andra möjliga insatser och konstaterat att individen inte kan få sina behov tillgodosedda genom någon annan insats.

Den uppföljning av anvisningar till Samhall som Arbetsförmedlingen har publicerat (A2023/00926) visar likväl att en vanlig orsak till att anställning inte kommer till stånd är att individen inte är redo att anställas. Enligt Riksrevisionen (RiR 2023:14) bedömer 71 procent av Samhalls chefer i första linjen att de personer som Arbetsförmedlingen anvisar har för låg arbetsförmåga i förhållande till vad arbetet på Samhall kräver. Enligt Riksrevisionen finns också tydliga indikationer på att många som anvisas har svaga kunskaper i svenska. Det kan alltså finnas förbättringspotential när det

gäller i vilken utsträckning befintliga insatser används effektivt och är utformade för att rusta individen för en anställning hos Samhall. Med insatser avses här såväl förmåge- som kompetenshöjande insatser. Det behöver inte endast vara en fråga om vilka insatser som erbjuds utan kan också handla om hur insatserna erbjuds och av vilka aktörer.

Det är t.ex. tänkbart att idéburna aktörer skulle kunna spela en större roll i fråga om att rusta individen för en anställning hos Samhall. Idéburna aktörer har länge fyllt en viktig roll inom arbetsmarknadspolitiken, särskilt i fråga om att ge stöd till arbetssökande som står långt ifrån arbetsmarknaden.

Vidare skulle det kunna vara ändamålsenligt för vissa individer att ta del av utvecklande insatser när han eller hon redan har påbörjat en anställning hos Samhall.

Utredaren ska därför

- analysera om det finns behov av mer anpassade eller ytterligare stödinsatser för att rusta individen före, vid sidan av eller som en del av en anställning hos Samhall, i syfte att förbättra förutsättningarna för ett meningsfullt och utvecklande arbete hos Samhall,
- analysera om idéburna aktörer kan spela en större roll i fråga om att rusta individen för ett arbete hos Samhall,
- vid behov lämna förslag på hur sådana ytterligare insatser bäst kan tillhandahållas och organiseras, inklusive nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att se över hur transparensen för och kontrollen av den statliga merkostnadsersättningen kan öka

Samhall får ekonomisk ersättning, s.k. merkostnadsersättning. I den uppgift som Samhall får ersättning för ingår att erbjuda arbeten på de platser i landet där behoven finns och att anpassa verksamheten till de förutsättningar personer med funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga har (3 § förordningen om statlig ersättning till Samhall Aktiebolag för en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse).

Till skillnad från den individbaserade ersättning som ges vid t.ex. ett lönebidrag bygger merkostnadsersättningen inte på att individen anställs för att utföra en specifik arbetsuppgift på en viss arbetsplats. Samhall ger i stället möjligheter till, och ansvarar för, att skapa en meningsfull och utvecklande arbetssituation utifrån varje individs förutsättningar. Det kan t.ex. innebära

en möjlighet att prova på olika arbetsuppgifter och även att arbetsuppgifterna förändras över tid, i takt med att individens arbetsförmåga utvecklas.

Att merkostnadsersättningen inte är knuten till varje individ innebär dock samtidigt att kopplingen mellan ersättningen och arbetsförmågan hos varje enskild anställd blir svagare jämfört med t.ex. en anställning hos en annan arbetsgivare med lönebidrag. Detta innebär i sin tur utmaningar i fråga om transparens och kontroll när det gäller användningen av statliga medel. För offentligt finansierad verksamhet bör det som utgångspunkt vara lätt att verifiera hur medlen används, samtidigt som sekretessen för bolags affärshemligheter behöver upprätthållas.

Utredaren ska därför

- analysera hur transparensen för och kontrollen av hur Samhall använder den statliga merkostnadsersättningen kan utvecklas, inbegripet att överväga för- och nackdelar med en mer individbaserad ersättningsmodell,
- vid behov lämna sådana förslag, inklusive nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska särskilt beskriva konsekvenserna av eventuella förslag för de individer som i dag är anställda hos Samhall. Eventuella förslag om förändringar i den samlade styrningen behöver beakta konsekvenserna för de befintliga anställda i skyddat arbete. Utöver bedömningen att dessa individer inte kan få något annat arbete och inte heller sina behov tillgodosedda genom andra insatser har många anställda också ett stort behov av stabila förutsättningar. Eventuella förslag om förändringar behöver därför ha ett långsiktigt perspektiv och kunna genomföras utan att dagens anställda i skyddat arbete påverkas negativt på ett orimligt sätt.

Utredaren ska också särskilt beskriva hur förslagen ska genomföras och förslagens beräknade tid för genomförande.

Om förslagen innebär ökade utgifter inom ett utgiftsområde ska utredaren lämna förslag på utgiftsminskningar inom samma område samt redogöra för

vilka konsekvenser utgiftsökningarna respektive utgiftsminskningarna ger upphov till.

Utredaren ska också särskilt beskriva förslagets konsekvenser utifrån ett statsstödsperspektiv.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska hålla sig informerad om och beakta relevant arbete som pågår inom Regeringskansliet, utredningsväsendet och EU. Förslagen som utredaren lämnar ska antingen vara förenliga med kommissionens beslut den 6 december 2017 och den 6 april 2018 i ärende SA.38469 eller på annat sätt förenliga med EU-rätten. Om utredarens förslag baseras på besluten från kommissionen ska redovisningen även innefatta en sådan bedömning av behovet av ett fortsatt uppdrag till Samhall efter 2028 som avses i 4 § förordningen om statlig ersättning till Samhall Aktiebolag för en tjänst av allmänt ekonomiskt intresse. Förslagen ska också vara förenliga med Sveriges övriga internationella åtaganden.

Under genomförandet av uppdraget ska utredaren ha en dialog med och inhämta upplysningar från Samhall och de myndigheter och andra aktörer som berörs av frågorna, däribland organisationer inom funktionshinderrörelsen.

Uppdraget ska redovisas senast den 24 mars 2025.

(Arbetsmarknadsdepartementet)